

KENDİ'LİK DENEMESİ

Sevgili insanlar, hayatın içinde bulunmayı unutan, zaman zaman var olduğunun dahi farkında olmayan görünmezler; size kendinizden haberler getirdim. Hep kendini bilmemekle suçlandı insan, ideolojilere kurban gitti, tükenen vakitlerde kendini geçmişte aradığı için tutuklandı, makineye koşullandırıldı varlığı. Yeri geldi *Tanrı*'yı öldürdüğü gerekçesiyle sorguya çekildi filozoflar tarafından. En sonunda doğayı aşma çabasının bir sonucu olarak sınırlılığı incelemeye açıldı. Efendim, *insanlık öldü* deniyor endüstriyelleşme çağıyla birlikte, bense inanmakta güçlük çekiyorum buna.

Hadi gel öyleyse sevgili okurum; bırakalım bütün bu safsataları, bir hikâyeye varalım. Tutayım elinden, imgelerle örteyim üstünü. İnsanların insan olduğunun bilincinde olduğu, hayatların anlatılmak, paylaşılmak üzere yaşanmadığı zamanlara gidelim. Herkesin içinde bir incir ağacı yetiştirdiği, *bir insan yaratma* uğraşında olduğu vakitlere... Çöllerin hayat, mağaraların fikir, dağların kimlik, şehirlerin ise yok oluş serüveninden ibaret olduğu çağlara...

Üzerine deri giydirilen bir hakikat parçasına anlam bahşedildi önce. Anlamsızı içeren bir sözcüktü insan. Kelimeleri unutulmuş, kimselerin bilmediği bir *Dil*'di ve böylece bir kavram üzerine yaratıldı insan. Şimdiyse kabulsüz dualarıyla, bağışlanma talebiyle, hayatın derinliklerine doğru yol almakta. Yol almakta çünkü hayat insanın kendi kavramını anlamlandırmak üzere çıktığı bir yolculuktu. İnsan'ın yüzünden soru işareti gibi sarkıyor kelimelere olan isyanı. Böylelikle kendine bahşedilen bir kelimeyi bırakır kum saatinden aşağı... Bu kelimeyi sen söyle okur, kalemim varmıyor yazmaya.

Bu kendi'mle yüzleşme denemesidir sevgili okurlarım, bu deneme; Sezai Karakoç'un ifadesiyle *kendisi için kendisi gibi olanlar içindir*. Bu iki değil *hiç* yüzlülüğün maskelerini yüzlerinde özenle taşıyan insanlara, insanlığı öldüren çağa yönelik bir devinim denemesidir. Daha fazlasının beklentisine girmemen için söylüyorum bunları. Şairin ifadesiyle; *ötesini söylemeyeceğim*. Gel öyleyse, büyük beklentilere girmemen konusunda anlaştıysak, devam edelim denememize.

Bilirim, kendi olmanın ne denli zor olduğunu. Benim sevgili okurlarım ellerini başına yaslayıp derin düşüncelere dalan o insanlar neredeler şimdi. Hayatın her anını doldurmayı düşlerken kendimizden mahrum kalmışız meğer. Bir başkası olmanın hayaline dalarken

duraksamadan süregelen hayatın akışı iyice hissettiriyor kendini. Kaçınıcı defa; ben, yüzümle kimin hayalîyim, diye soruyorum kim bilir? Birkaç maskeden ibaret kendiliklerimiz, birkaç kelimedenden fazlası değil olabildiklerimiz. Başka bir zamanda veya mekânda mahkûm ettiğimiz ‘onlar’, bir bakıyoruz tekrar ‘biz’ oluvermiş. Sevgili okur, bizden haber verenlere sordun mu hiç: biz kimiz? Ben olsanız, nasıl da anlardınız hâlbuki. Ne denli incinirdiniz “kendi olamamaktan”, âlemin gözbebeği layık görülmemekten, dediniz mi?

Hayat; bilmeye cesaret etme (*sapare aude*), şahsiyet (*ethos*) inşa etme ve insan olma imkânı veren bir serüven değil midir? Birçok defa kendimle yüzleşme denemelerin oldu, ortalarda yüzleşecek bir yüz bulamadım, okurum, öyle vakitler oldu ki yüzleşecek kimse kalmamıştı ortalarda. Her yüzleşme bir dönüşme değil miydi? Farkında mıyız, bizlere sunulan dünyanın yetersizliğiyle her geçen gün yontulduğumuzun. Şimdilerde kendi kendimize ‘kim’ olduğumuza yönelik soracak ne bir sorumuz ne de verecek bir yanıtımız var. *İnsan kavramıyla başlar sorun âlemde*, kendilik arayışlarıyla mı devam eder yoksa?

Necatigil bu çağa *çok çiğ çağ* diyor ya sevgili okurum, bu dizinin mahiyetini her geçen gün daha iyi idrak ediyorum, zannediyorum. Bunu söyleyen yalnız Behçet Necatigil mi? Hadi öyleyse okur, belleğimizi biraz yoklayalım istiyorum. Samuel Becket’in “belki”si, Sartre’in “bulantı”sı, Camus’un çağa trajik meydan okuması, Kafka’nın kitlesel “Dava”sı, Cahit Zarifoğlu’nun *Yaşamak* kitabının giriş cümlesi: “Ne çok acı var.” Hepsi bu çağı anımsatıyor bana. Her şeyi teknolojik bir yorum çerçevesinde okuyoruz, her geçen gün makine insanın ölçütü haline geliyor. İşte Theodor Adorno fisıldıyor kulağıma, herkesin bildiğini kimsenin bilmemesini istemiyor anlaşılın. “Dünya bugün olduğu gibi kaldığı sürece her şeyin yanlış olacağını biliyorum.” Ben de sevgili dostum, ben de biliyorum ancak çağı tanımaya kendimden başlamakta kararlıyım.

Hayat hakkında söylenmiş sarf edilmiş onlarca söz arasından neden yaşamın bir arayıştan ibaret olduğu düşüncesi takılır peşime, takip eder beni? Öyleyse anlat ey gökyüzü onlara hikâyemizi, cesede dönüştüğümüzü, tüm yeryüzü resminin gözden söküldüğünü... Hani hep bahsediyorsun ya sen kör bir kuşun (baykuş mu demeliyim yahut *Butimar*) göğü kaybetmesinden, kurummasından korktuğu denize uzun vakitler seyre dalmasından, işte öyle zamanlarda varıyorum kendi olmanın bilincine.

Sistemin işlevsiz ancak yararlı, sıradan bir tüketici konumuna indirgelediği birey felaketin parçası değil çözümün üreticisi haline gelme noktasında uğraş verir. Herakleitos’a kulak verir ve kendini keşfe çıkar, Şeyh Galip’in de söylediği gibi *züpte-i âlem* olduğunun

bilince varır ve zat'ına hoşça bakar, benliğine özen gösterir. Bu arada; hikâyesiz insanlar, efendim, hiç sormazlar mı kendilerine 'kendi' olmanın ne anlama geldiğini? Güneş de doğar birazdan. Çözülüyor işte donan her şey. "Animal Laborans"¹ sıfatından kurtulamayan insanla beraber silinmek üzere sıcaklığını ve kalıcılığını yitiriyor her şey. Kalın puntolarla yazılmış gazete manşetleri, savaşın haberini müjdeler biçimde veren radyolar ve son dakika haberlerinin yıkıcı sesi... Ardından bir adam çıkageliyor sokak arasından. Gittikçe büyüyen bir boşlukta yaşıyor insan, diye fısıldıyor kulağıma. Bu aramızda kalsın okur, insanlar her gün yaşadıkları yıkımın (boşluğun) haberini duymamalı.

Tutulur ya dillerimiz en hakikati söylemeye ihtiyaç duyduğu anda. Zamanı durdurur insan, durdurur çarkları, durdurur kendine yönelen ne varsa. Hâlbuki tüm imgeler, mekânlar, sıfatlar insanadır. *Raskolnikov* kadar vicdanın sesine kulaklarımızı tıkamış aynı zamanda toprağı öpmüşken -affolması için günahlarımızın- yakarılarımız Tanrı'ya yönelir. Huzur romanındaki *Galip* kadar hayatın *ne içinde ne dışındayız*. *Bay K.* kadar suçunu bilmeden yargılanan insanlarız ve Gregor Samsa kadar başkalaşmış, bizi insan yapan ne varsa uzaklaşmıştık. *Santiago Nasar* misali başına geleceklerden habersiz. *Aylak Adam* gibi şehirlerin cinnetini anımsatan ve yaşayan flanörlerdik.

Söylenmedik ne kalmıştır *gökyüzünün* altında? Eğer yaşanan olayları önemsiyorsak şunu bilmeliyiz, çok az ayrıcalıklarla aynı olaylar yaşanmış ve yorumlanmıştır. Ruh hakikate ne zaman ulaşır? Eğer amacınız hakikati saf haliyle bilmekse bedenden kurtulmamız- nesnelere ruh arayıcılığıyla bilmeniz ve gölgesinde kalmamanız gerekir. Onlar ki sıcaklığını yitirmiş yoksul şekiller çizerler kaldırımlar üzerinde. Her geçen gün daha çok patlayan daha çok kaoslaşan bir dünyaya gözlerimizi açıyoruz. Açamıyoruz efendim sevgilerimizin kapılarını ardına kadar, duramıyoruz bütün o reçeteli sözcüklerin arkasında. Gerçekleşmek nedir bilmeyen hayallerin birer parçası haline gelen kar taneleri içimizi kaplarken maruz kalıyoruz bütün o çığlara. En kötüsünü en felaketini en son dakikasını düşünmediğimiz tek bir ânı bile yok hayatın. Her satırı özenle yazılan defterler, her dakikası incelikle yaşanacak anlar yok artık belki hiçbir zaman var olmadı.

İnsanlık varlığın çağrısına kulaklarını tıkamıştır, yalnız varlığın değil *İnsan* olmanın gerekliliklerini de duymaktan kaçınmaktadır. Alev Alatlı diyor ya "İşleyebileceğimiz en büyük günah birbirimize karşı kayıtsız kalmaktır." diye, kıymetli okur her birimiz gezegene, evrene yeni pencereler açmakla daha insani bir yaşama olanak tanımakla yükümlü değil

¹ Çalışan hayvan.

miyiz? İnsanın kendi kendine soru olması gerektiği ve kendi kavramı üzerine çıktığı bir yolculuk olan hayatı bireysel bir süreç olarak tanımlayarak büyük bir hataya düştüğümü hissediyorum, okurum. Bunu telafi etmeliyim, gözünde düşmemek için değil insan oluşuma karşı duyduğum sorumluluğu duymazdan gelemeyeceğim için. Hayatta her zaman bir yanılma payı bırakılmalı, değil mi?

Doğu-Batı birleşse yıkılır gök çadırının orta direği ve İnsan'ın zelzele bile umurunda değil. Bir elinde, ceviz yaprağını ovuşturur parmakları arasında –incir mi demeliyim- diğer elinde zehir dolu kabı tutmaktadır. Kendi anlamı üzerine ölümcül sorular soran ve hayata dair cevaplarıyla adam, hakikati göklerde bulma umuduyla gözlerini kapadı. İnsan artık omuzlarında binlerce yıllık tarihsel, kültürel ve toplumsal birikimi taşımakta... Özgün bir bilinç inşa etme ülküsü ise saf bir hayalden öteye geçmiyor. Ancak efendim; çağımız korku ve tiksime çağıysa umut ve yücelme çağı da değil midir? Hayat içinde yeni kaosları taşıdığı gibi umutları ve değişimleri de getirmiyor mu? Yeter ki haksızlığa, bizi bizden uzaklaştıran gelişmelere karşı koyma direncimiz kırılmasın, öyle değil mi değerli okurum?

Hep diyorlar ya deneme; yazarın kendi kendine konuşmasıdır diye, ben katılmıyorum buna. Ben seninle okurum, yalnızca seninle konuşmayı, kendi olma'yı denemeyi ve kendilik üzerine deneme kaleme almayı seviyorum ve istiyorum. Bu denemenin sonlarına gelirken şunları da söylemeyi isterim: deneme aslında hiçbir zaman sona ermez, her deneme bir devinimdir çünkü.

Mesnevi 'Dinle' ile başlar, Epiktetos "Her şey kendini dinlemekle başlar." diyor. Bu söylediklerimi iyi dinleyiniz, makineye, mekaniğe koşullandırılan kulaklar garipseyeceklerdir elbette bu söylediklerimi. Soyuyorum işte adlarını, kelimeleri unutulmuş kadim bir *Dil*, incir dalları ve hakikat parçası kalıyor insandan geriye. *İnsan* kendine bahşedilen anlamı, sözcükleri, hakikati korumakla yükümlüken nasıl olur da bu denli uzaklaşır kendi'nden. İnsanlar ki kavrayamamıştır hakikati ve memnun değillerdir yaptıklarından. Ancak şunu unuttuk, zannediyorum, hayatın anlamı, onu hiçbir zaman anlayamamızda saklıydı. Hayat kendimiz üzerinde sorduğumuz sorulardı, aldığımız yanıtlar değil. Sevgili okur, son olarak bana söz ver, kendi olma ve kendimizi arama yolculuğunda birbirimize daima yol arkadaşlığı edeceğimize dair... Olur mu?